

**Universiteit
Leiden**
The Netherlands

Lezing door mr A.W.H. Docters van Leeuwen
de Ligny, I.

Citation

De Ligny, I. (1998). Lezing door mr A.W.H. Docters van Leeuwen. *Bestuurskundige Berichten*, 13(3), 27-29.
Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3234169>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3234169>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

geval is het medewerkerschap een eerste stap die ik bestuurskundigen van harte aan kan raden en met mij vele (oud) collega's. Ook in mijn nieuwe functie zal de brede basis die bestuurskunde kan bieden mij

helpen staande te blijven tussen alle specialisten.

Robbert Wierema

Oud-student bestuurskunde in Leiden

PGO bij bestuurskunde: waardevol naast andere werkvormen

Reactie Geert Neelen, coördinator 'Bestuurskunde: Inleiding 3'

Overall waar vormen van probleemgestuurd onderwijs (PGO) worden ingevoerd, ontstaan er heftige discussies over de voor- en nadelen van deze onderwijsvorm. Zie hiervoor ondermeer het artikel van R. Bodelier in *Intermediair* van 20 mei 1998 met de veelzeggende titel "De leerling zoekt het maar uit, De rampzalige gevolgen van 'leren leren'". De uiteenlopende reacties op PGO geven al aan dat het geen gewone onderwijsvorm is.

Ook bij bestuurskunde is er zowel onder studenten als onder docenten in het afgelopen half jaar veel gediscussieerd over de gevolgde werkwijze in de werkgroepen. Voordat ik een inhoudelijke reactie op het voorgaande artikel over PGO bij bestuurskunde geef, wil ik benadrukken dat ik deze discussies als een waardevol neveneffect van PGO beschouw. Het is goed als studenten en docenten kritisch na- en meedenken over de inhoud en vorm van hun eigen onderwijs. Deze discussies scherpen het inzicht in de deskundigheden en vaardigheden die voor bestuurskundigen relevant zijn alsmede in de methoden en onderwijsvormen die gehanteerd kunnen worden om studenten in deze deskundigheden en vaardigheden te trainen. En PGO beschouw ik als niets meer dan één van de onderwijsvormen in de propedeuse, die zeer waardevol kan zijn naast andere meer traditionele onderwijsvormen.

In het voorgaande artikel is de kern van PGO al duidelijk uitgelegd. Als aanvulling en correctie op deze uitleg wil ik erop wijzen dat PGO naast het verder ontwikkelen van bepaalde vaardigheden zeker ook gericht is op het verwerven van inzicht, bij 'Bestuurskunde: Inleiding 3' in het bijzonder in beleids- en organisatievraagstukken. Kennisverwerving en het trainen van vaardigheden laten zich analytisch weliswaar onderscheiden, maar gaan bij PGO (idealiter) samen. Door met concrete bestuurskundige problemen aan de slag te gaan en hierover te adviseren worden vaardigheden ontwikkeld als het leren beschrijven en analyseren van bestuurlijke problemen en het werken in teamverband maar krijgt de student ook een beter inzicht in en gevoel voor de vaak abstracte begrippen en theorieën uit de literatuur. Daarbij kan het gaan om de vraag hoe bijvoorbeeld bepaalde ongewenste beleidsuitkomsten tot stand komen (niet-gebruik Individuele Huursubsidie) of hoe moeilijk het is de bureau-

cratische organisatie van gemeenten om te vormen tot een meer klantgerichte organisatie (één-loket streven). Natuurlijk kan het accent soms meer naar de te ontwikkelen vaardigheden verschuiven, maar -omdat aan het eind een concreet advies moet worden gepresenteerd- komen inhoudelijke aspecten onvermijdelijk telkens weer aan de orde.

Het voorgaande wil niet zeggen dat PGO de ideale onderwijsvorm is en dat er bij Bestuurskunde niets te verbeteren valt. Integendeel. In de uitgebreide evaluatie onder studenten en docenten zijn tal van knelpunten naar voren gekomen die we voor het volgende jaar proberen op te lossen. Refererend aan de in het vorige artikel besproken zevensprong en 'vergaderorde' kunnen we stellen dat beide hulpmiddelen voor het oplossen van problemen zijn en dat vooral ook moeten blijven. Wanneer zij tot doel wor-

den of de voortgang en creativiteit van het groepsproces beperken, kan de groep deze hulpmiddelen zelf aanpassen. Omwille van het leerproces moeten bepaalde functies echter wel vervuld blijven worden.

Met deze korte reactie is het laatste woord over PGO zeker nog niet gesproken. Laten we het hopen van niet. Kritische discussies tussen docenten en studenten over inhoud en vorm van het onderwijs zijn een uiting van een sterke betrokkenheid en verantwoordelijkheid voor het bestuurskunde-onderwijs en als zodanig een voedingsbodem voor een voortdurende verbetering van het onderwijs.

Geert Neelen

Universitair docent departement bestuurskunde

Lezing door mr A.W.H. Docters van Leeuwen

I. de Ligny

In zijn lezing op 11 mei 1998 voor de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden acht Docters van Leeuwen op de rand van het millennium, de vraag naar transformaties meer dan ooit actueel.

Omdat het onderwerp veel te groot is voor één lezing maakt Docters van Leeuwen een keuze voor de belangrijkste transformaties die voortkomen uit met name de ontwikkelingen van de digitale technologie in samenhang met de technologie van de energieontwikkeling. Daarbij moet bedacht worden dat na het wegvallen van het communisme de maatschappij gebaseerd is op een combinatie van democratie en kapitalisme.

In eerste instantie onderscheidt Docters van Leeuwen twee hoofdlijnen: de ontwikkelingen met betrekking tot de burger, en die met betrekking tot de leider.

Later komt daar nog de ontwikkeling ten aanzien van de spiritualiteit bij.

De eerste hoofdlijn is samen te vatten in de eenvoudige vraag:

"Waar heeft de goed opgeleide, vaardige, gezonde burger de overheid nog voor nodig?" De burger kan, desgewenst samen met anderen, alles zelf regelen: kennis verwerven, contacten leggen, zich verplaatsen, zorgen voor veiligheid, enz. Dit betekent dat de nachtwakersstaat of welvaartsstaat gaat verdwijnen en dat er volgens Geelhoed een soort garantiestaat zou kunnen ontstaan. Vraag is hoe die er dan uit ziet.

Omdat de beslissingen als gevolg van de technologische ontwikkeling steeds meer genomen zullen worden door de burgers, worden ze steeds kleiner.

De andere ontwikkeling gaat hier schijnbaar tegen in. Het theorema van Hobbes zegt: je moet naar macht streven want anderen doen dat ook; doe je dat niet dan raak je het kwijt. Een zelfde mechanisme impliceert dat de steeds grotere beslissingen, die mogelijk worden als gevolg van de technologische ontwikkelingen, ook genomen moeten worden; zo niet dan doen anderen het. Deze mega-beslissingen, onder meer op Europees niveau spelen zich af in een democratisch schemergebied en dat willen we ook, aldus Docters.

Het gaat daarbij niet altijd om overheidsbeslissingen. De overheid nam vroeger immers het publieke belang voor zijn rekening. Nu ontstaat een ander beeld. In de '60er-jaren werd er geëist aan de overheid, nu wordt er geëist aan degenen die het publieke belang aantasten, een voorbeeld is de milieubeweging die maatregelen eist van Shell of Schiphol; niet van de overheid, hoewel die er wel bij betrokken is. Naar mening van Arthur Docters van Leeuwen is de toekomst aan configuraties: burgers die een groep vormen, een organisatie zijn of een institutie constitueren. De configuraties dienen het belang van de burgers

Deze ontwikkeling zou zich ook moeten uitstrekken tot de politieke partijen, indien deze althans in de toekomst willen blijven bestaan. De partijen zijn nu puur gericht op het verkrijgen van overheidsmacht. De politieke partij zou echter een middel moeten vormen voor de burger om zijn politieke belang vorm te geven, waarbij de burger zelf de intensiteit en de omvang kan bepalen, zoals Amnesty International en Green Peace dat doen. Overigens zouden de politieke partijen moeten bedenken dat de succesvolle socialistische partijen uit dit soort bewegingen zijn voortgekomen.

Deze ideeën slaan nog niet aan bij de bestaande partijen. Men praat daar nu over het politieke primaat

waarbij de ministeriële verantwoordelijkheid zich lijkt te moeten ontwikkelen tot een hiërarchische verhouding, in de eerste plaats met de ambtenaren, maar als je het rapport Steenhuis goed leest, ook met de rechters. Volgens het rapport van Van Kemenade moet het toetsingrecht worden terug gebracht tot het begrip willekeur. Dit betekent dat de klassieke criteria van redelijkheid en evenredigheid in het geding zijn. Als je die kant opgaat, kunnen de burgers nergens meer terecht. Er ontstaat politieke centralisatie en daarmee hiërarchisering. Op Nederlands niveau kan deze ontwikkeling niet lang standhouden omdat de echte macht bij Europa en Atlantïë (USA, Europa van G7, Canada) ligt. Indien de ontwikkeling door zou zetten in een hiërarchisch geordend Europa kan dit ontaarden in het klassieke gedrag van de satraap.

Docters van Leeuwen betreurt dat de democratische legitimatie wegebt. Het goede antwoord is niet de nuancering te laten wegvallen; het goede antwoord is reorganiseren van de rijksdienst. In de jaren '80 wilde iedereen die reorganisatie, maar er is niets van terechtgekomen en dat werkt nu door in het gedachtengoed van de rijksoverheid.

De derde transformatie betreft de spiritualiteit die naar de mening van Docters van Leeuwen gekoppeld is aan en overgaat in virtualiteit. De vraag is waar het materialisme met herkenbare realiteiten is gebleven. De ontwikkelingen in de negatieve spiritualiteit in de vorm van innerlijke virtualiteit, zoals rechts nationalisme, geestelijke ervaringen opgewekt door drugs en sommige muziek zijn waarneembaar evenals externe virtualiteit in de vorm van bijvoorbeeld Disneyland en vermaakpaleizen; de groei is enorm.

De mensen worden als ze, met een hoofdtelefoon op en een pilletje in, bezig zijn met virtualiteit weinig aanspreekbaar; je raakt ze kwijt en ze nemen afscheid van de publieke deelneming, van het publieke belang. Dat is niet goed voor de burgers.

Deze negatieve ontwikkeling is ook zichtbaar bij de overheid. In de verkiezingstijd is de virtualiteit al volledig bepalend, niet de inhoud en helemaal niet de realiteit. Symbolisch beleid is in Nederland al een

geaccepteerd begrip. Straks wordt regeren dan een ritueel, zoals ooit in het Chinese keizerrijk. Nu al is het merkbaar, objectief waarneembaar beleid is minimaal.

Tegenover de negatieve spiritualiteit staat de positieve, die je gezag kunt noemen. Voorbeelden van personen met aanvaard gezag zijn Churchill en Duisenberg; voorbeelden van institutionele aard: de uitspraken van de rechter in Nederland die algemeen als maat geaccepteerd worden. Persoonlijk gezag is gebaseerd op persoonlijke kwaliteiten: uitstraling, visie en (gebleken) effectiviteit. Docters van Leeuwen denkt dat in de toekomst persoonlijk gezag nog belangrijker zal worden en los zal komen van de institutionele positie van de persoon.

De vraag, die voor bestuurskundigen erg belangrijk is, is: Wat gaat er gebeuren met de traditionele instituties? In de eerste plaats zegt Docters van Leeuwen zullen ze nog in lengte van jaren bestaan; dat is werkgelegenheid. De functie zal evenwel verschuiven in de richting van virtualiteit en rituelen en daarmee kunnen ze immers nog lang vooruit.

De gemeenten, die dicht bij de burgers staan zullen zich in de toekomst, naar verwachting van Docters

van Leeuwen, het beste kunnen handhaven mits ze gaan functioneren in netwerkmachtige vormen en opteren voor het publieke belang.

De provincies en het Rijk krijgen het moeilijker. De provincies hebben kansen vanuit het historisch perspectief. Het Rijk krijgt het het moeilijkst omdat het verder van de burgers afstaat en de feitelijke macht bij Europa en het Atlantïë van de G7 komt te liggen. Een andere rol is nodig, omdat Nederland zich met kracht zal moeten manifesteren op het Europese niveau. Vandaar het advies van Arthur Docters van Leeuwen aan de rijksdienst nu alsnog grondig te reorganiseren, het is nog niet te laat.

Tenslotte gaat Docters van Leeuwen in op de positie van het vak Bestuurskunde, ten opzichte van rechten, sociologie en politicologie. Bestuurskunde heeft zich goed ontwikkeld, het houdt zich met de goede dingen bezig en is daardoor beter in staat de werkelijkheid waar te nemen. En daar gaat het om. Het openbaar bestuur moet zich durven te concentreren op de realiteit die er is en die er gaat komen.

Irma de Ligny

Studente bestuurskunde in Leiden

Traditioneel bestuur in Uganda: Een Afrikaanse Renaissance

M. Holtkamp

Het is 9 januari 1998 en de airbus van Sabena raakt de vruchtbare grond van Uganda. Ik heb mijzelf vanuit Nederland gelanceerd naar Uganda, gelegen in het politiek onstabiele Grote Meren gebied van Oost Afrika, om daar onderzoek te doen naar de rol van traditionele leiders in de huidige Afrikaanse staat.

Traditioneel bestuur, bestaat dat nog? En: welke rol hebben traditionele leiders nu nog te spelen? Ik heb

besloten mijn scriptie hier aan te wijden en mijn these te onderbouwen door te "voelen, proeven en ruiken"